

УДК 639.3(477)

DOI <https://doi.org/10.32851/wba.2020.2.4>

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Мельниченко С.Г. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Херсонський державний аграрно-економічний університет,

Херсонський державний університет,

Бабушкіна Р.О. – к.с.-г. н., доцент,

Херсонський державний аграрно-економічний університет,

Маркелюк А.В. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

Херсонський державний університет,

sofiya.melnichenko.98@gmail.com, ruslanabab@ukr.net, nmarkelyuk@gmail.com

У статті висвітлено основні тенденції сучасного стану водних біоресурсів України, їх проблеми та перспективи подальшого розвитку. Екологічна та економічна ефективність експлуатації біоресурсів знаходиться у прямому зв'язку з упровадженням екологічно обґрунтованих норм їх вилучення та заходів зі збереження вихідних умов відтворення. Найінтенсивніше у даний час розвивається процес регулювання експлуатації водних біологічних ресурсів, у першу чергу – риб.

Як свідчить практика впровадження та подальшого дотримання обґрунтованих норм експлуатації та заходів зі збереження та відновлення вихідних природних екосистем (вимоги діючого законодавства), відбувається процес вилучення, який відрізняється збалансованістю, він є економічно ефективним і екологічно беззбитковим порівняно із неврегульованим вилученням даної групи тварин.

Регулювання процесу експлуатації водних біоресурсів у даний час потребує удосконалення (як, загалом, і всі інші прояви людської діяльності, і не тільки в Україні).

Україна входить до числа країн зі значним потенціалом рибогосподарського фонду прісноводних внутрішніх водойм, що складає понад 1 млн. га. Розвиток аквакультури сприяє зайнятості як сільського населення, так і населення прибережних територій. Важливою функцією держави є відтворення водних біоресурсів з метою підвищення рибопродуктивності, підтримання біологічного різноманіття водних об'єктів загальнодержавного значення та збереження відтворювального потенціалу природних популяцій цінних риб.

Рибне господарство України відіграє значну роль у забезпеченні населення продовольством, а галузей національної економіки – сировиною, а також у відтворенні природних ресурсів та підвищенні зайнятості населення певної території. Нині галузь рибництва перебуває в кризовому становищі, яке склалося через економічну нестабільність у державі, а саме: погіршення екологічного стану водного простору, недостатній обсяг робіт по відновленню рибних запасів, порушення міжгалузевих господарських зв'язків. Це все значно впливає на вилов рибних ресурсів у внутрішніх водоймах держави та на економічну ефективність рибної галузі на міжнародному ринку.

Ключові слова: водні біоресурси, рибне господарство, відтворення риби, обсяг вилову риби, рибогосподарські водні об'єкти.

Згідно Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» до водних біоресурсів України належать:

1. Водні біоресурси, які перебувають в умовах природної волі внутрішніх морських вод, територіального моря, континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, транскордонних вод та внутрішніх рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), розташованих на території більш як однієї області та у водах за межами юрисдикції України;

2. Водні біоресурси, які перебувають у водних об'єктах у межах територій природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а також види, занесені до Червоної книги України [1].

Проблемою економічного розвитку рибогосподарського комплексу України займалися вітчизняні науковці, як: П.П. Борщевський, С.І. Алимов, М.А. Хвесик, Н.М. Яркіна та ін.

До основних проблем рибної галузі на сучасному етапі розвитку нашої держави слід віднести:

- відсутність сучасної системи моніторингу водних ресурсів та аквакультури;

- відсутність високоефективної системи охорони водних біоресурсів;

- зношеність основних активів;

- непрозора дозвільна система;

- зарегульованість виробництва рибопродукції.

Виходячи з проблем розвитку, можна зазначити першочергові завдання, які потребують вирішення та наукового обґрунтування (рис. 1).

Основна частка промислового вилову водних біоресурсів в Україні припадає на Азово-Чорноморський басейн. Так, у 2015 році було вилучено з вод 88552 т біоресурсів; а у 2017 році – 92645 т, що на 4093 т більше, ніж у 2015 році (табл. 1).

У 2018 році сумарний вилов водних біоресурсів у Чорному морі порівнянню з 2017 роком збільшився на 3,3 тис. т і склав 8,6 тис. т. Загальний вилов водних біоресурсів в Азовському морі склав 21,3 тис. тонн порівняно з 2017 роком спостерігалось зменшення вилову (на 37,5 тис. т). Обсяг вилову у причорноморських лиманах становив 481 тис. тонн, що перевищило минулорічний показник на 338,8 тис. тонн. У р. Дунай загальний вилов водних біоресурсів склав 254,4 тис. тонн.

У водосховищах Дніпра у 2018 році загальний вилов становив 13,17 тис. тонн, що майже на рівні 2017 року.

Основу промислу складають: рапана, шпрот, креветка, мідія, бички, хамса азовська та ін.

Загалом, за остаточними даними Державного рибного агентства 2018 році очікуваний загальний вилов водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України склав 88,6 тис. тонн, що на 4,4 % менше показника 2017 року

у зв'язку зі зменшенням вилову риби в Азовському морі. Порівняльний аналіз вилову водних біоресурсів за регіонами у 2015 та 2018 роках (рис. 2).

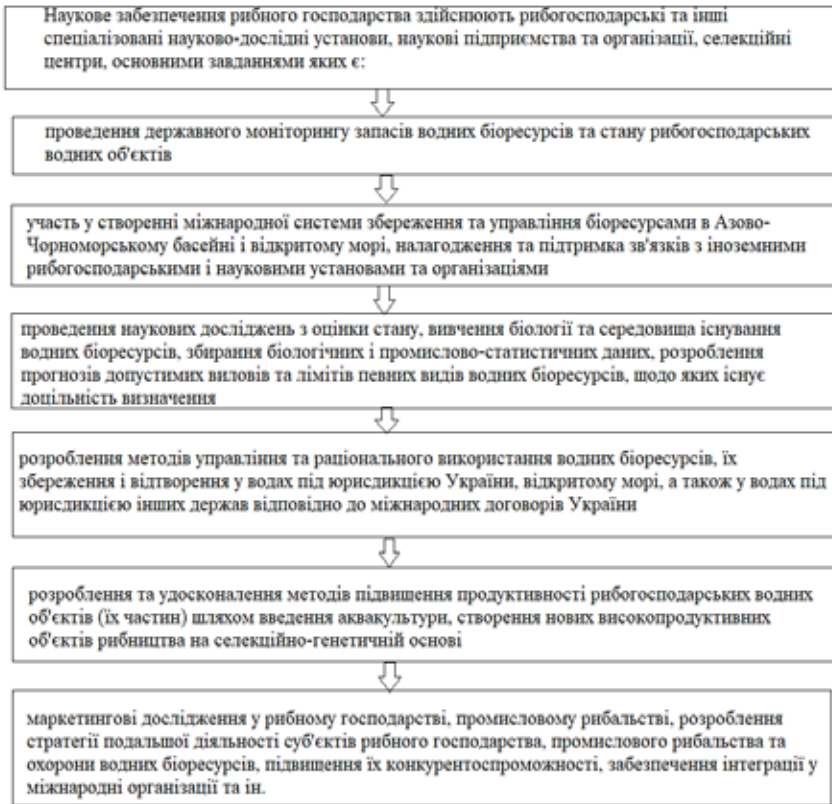

Рис. 1. Основні завдання наукового забезпечення рибного господарства

Джерело: складено авторами за [1]

Таблиця 1. Динаміка вилову водних біоресурсів по Україні у 2015–2018 роках

Рік	Вилов водних біоресурсів (тонн)	У т. ч. добування риби (т)
2015	88552	73963
2016	88443	78490
2017	92645	81875
2018	86222,5	64737,9

Джерело: складено автором за [3]

Перспективи розвитку сучасного вітчизняного рибництва пов'язана з необхідністю надання пріоритету аквакультури як одному із перспективних напрямів, що забезпечує значне нарощування виробництва продукції та є прибутковим видом економічної діяльності в агробізнесі.

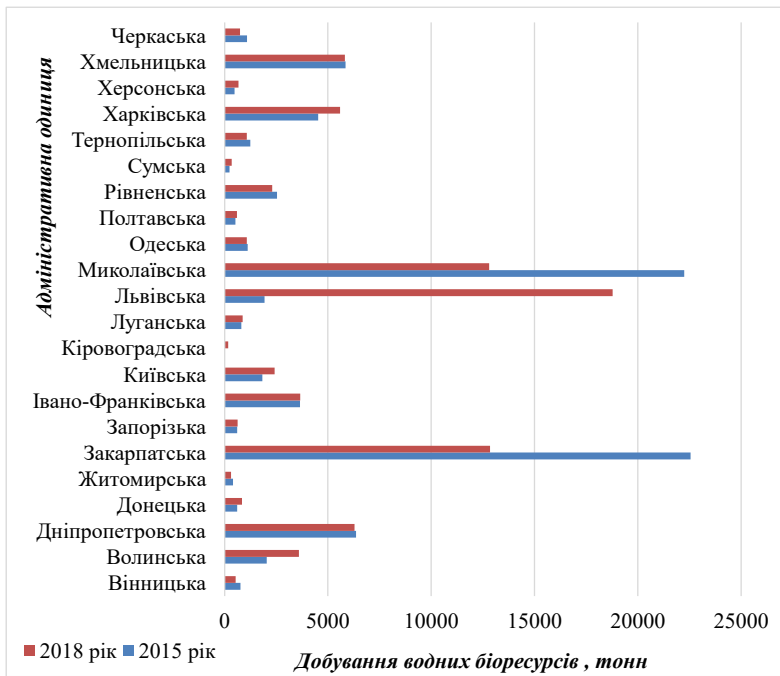

Рис. 2. Порівняльний аналіз видобутку водних біоресурсів за регіонами у 2015 та 2018 роках

Джерело: складено авторами за [3]

Для виходу досліджуваного сектору економіки із кризи, забезпечення сталого розвитку галузі, зміцнення продовольчої незалежності країни, слід перш за все, вирішити питання, які стосуються еколого-економічних проблем розвитку рибогосподарського комплексу, удосконалення господарського механізму управління рибною галуззю, активізації інноваційних та інвестиційних процесів, раціонального використання природних водних живих ресурсів.

Також слід приділити неабияку увагу науково-технічному забезпеченню та науковому супроводженню діяльності рибного господарства. Пріоритетними напрямками буде наукове обґрунтування обсягів сировинної бази та раціонального рибальства, охорона водних екосистем, технології переробки водних рибних ресурсів.

При цьому великою проблемою є фінансування досліджень, адже вони мають першочергове значення для виробництва і забезпечення населення рибною продукцією та, в свою чергу, гарантують продовольчу безпеку. Але на даний момент, коли Україна перебуває в глибокій кризі, держава не в змозі здійснювати фінансування галузі за рахунок коштів державного бюджету. Коли всі витрати зведені до мінімуму, стає питання залу-

чення інвестицій. Тому для врятування галузі слід шукати нових партнерів. Також важливо здійснити співробітництво з країнами-партнерами у сфері спільного вивчення сировинних ресурсів, рибопереробки і маркетингу створення інфраструктури рибогосподарської галузі, підготовки фахівців тощо. Ці заходи необхідні для ліквідації «вузьких місць» рибної промисловості.

Подальший розвиток рибогосподарської галузі України безпосередньо залежить від інтенсифікації аквакультури, в першу чергу, за рахунок використання УЗВ та селекційних досягнень. Селекція в рибництві має бути спрямована на підвищення якості об'єктів аквакультури та створення національного генетичного фонду рибницьких об'єктів, оптимальних для вирощування у природних умовах України. Крім того, необхідно продовжувати роботи з відтворення водних біоресурсів з метою підвищення рибопродуктивності водойм, підтримання їх біологічного різноманіття та збереження відтворювального потенціалу природних популяцій господарськоцінних видів риб.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF AQUATIC BIORESOURCES OF UKRAINE

*Melnichenko S.G. – Applicant for Higher Education at the Second (master's) Level,
Kherson State Agrarian and Economic University, Kherson State University,*

*Babushkina R.O. – Ph.D. of Agricultural Sciences, Associate Professor,
Kherson State Agrarian and Economic University,*

*Markeliuk A.V. – Applicant for higher education at the second (master's) level,
Kherson State University,*

sofiya.melnichenko.98@gmail.com, ruslanabab@ukr.net, nmarkelyuk@gmail.com

The article highlights the main trends of the current state of aquatic bioresources of Ukraine, their problems and prospects for further development. The ecological and economic efficiency of the exploitation of biological resources is directly related to the introduction of ecologically sound norms of their extraction and measures to preserve the original conditions of reproduction. The process of regulating the exploitation of aquatic biological resources, primarily fish, is currently developing most intensively.

Today, the process of extraction of bioresources is balanced, cost-effective and environmentally friendly only where it is regulated. Such regulation is carried out through compliance with reasonable standards of operation and measures to preserve and restore the original natural ecosystems.

Regulation of the process of exploitation of aquatic bioresources currently needs to be improved (like all other manifestations of human activity, and not only in Ukraine).

Ukraine is one of the countries with a significant potential of the fishery fund of freshwater inland waters, which is more than 1 million hectares. The development of aquaculture contributes to the employment of both the rural population and the population of coastal areas. An important function of the state is the reproduction of

aquatic bioresources in order to increase fish productivity, maintain the biological diversity of water bodies of national importance and preserve the reproductive potential of natural populations of valuable fish.

Ukraine's fisheries play a significant role in providing the population with food and the sectors of the national economy with raw materials. Besides, fisheries are important for the reproduction of natural resources and increase employment in a given area. Currently, the fish industry is in a crisis situation, which has developed due to economic instability in the country, namely: the deterioration of the ecological status of the water area, insufficient work to restore fish stocks, disruption of intersectoral economic ties. All this significantly affects the catch of fish resources in inland waters of the country and the economic efficiency of the fishing industry in the international market.

Keywords: aquatic bioresources, fisheries, fish reproduction, fish catch, fishery water bodies.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text> (дата звернення: 10.09.2020).
2. Публічний звіт Державного агентства рибного господарства України за 2018 рік. Державне агентство рибного господарства України. 2019. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-fish.pdf (дата звернення: 11.09.2020).
3. Добування водних біоресурсів за регіонами у 2016-2018 роках. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2017/rg/rg_u/rg_reg0418_u.htm (дата звернення: 11.09.2020).

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «*Pro rybne hospodarstvo, promyslove rybalstvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv*» [About fisheries, industrial fishing and protection of aquatic bioresources: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text> (data zvernennia: 10.09.2020.). [in Ukrainian].
2. *Publichnyi zvit Derzhavnoho ahenstva rybnoho hospodarstva Ukrainy za 2018 rik. Derzhavne ahenstvo rybnoho hospodarstva Ukrainy* [Public report of the State Agency of Fisheries of Ukraine for 2018. The State Agency of Fisheries of Ukraine]. 2019. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-fish.pdf (datazvernennia: 11.09.2020) [in Ukrainian].
3. *Dobuvannia vodnykh bioresursiv za rehionamy u 2016-2018 rokakh. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [Extraction of aquatic bioresources by regions in 2016-2018. State Statistics Service of Ukraine]. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2017/rg/rg_u/rg_reg0418_u.htm (data zvernennia: 11.09.2020). [in Ukrainian].